

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Юридичний факультет
Кафедра юридичної психології

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ
ЗНАНЬ В СУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

МАТЕРІАЛИ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

м. Чернівці,
31 травня 2019 року

ШВЕЦЬ Дмитро Володимирович

*кандидат педагогічних наук, доцент,
перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ*

**МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА**

Можливості і успіхи особистості у професійній діяльності визначаються не тільки тим, чого вона прагне, але і тим, які шляхи вона обирає для досягнення своїх цілей. Професійна діяльність юриста регламентується не тільки нормами законів, а також нормами моралі, які покладені в основу цієї діяльності.

Мораль – сфера життя суспільства і поведінки людей, що охоплює характеристики добра і зла, справедливості і несправедливості, обов'язку і відповідальності і пов'язана з ними системою норм людської поведінки (моральних норм). Моральною є людина, яка слідує цим нормам, виконує свій обов'язок, відстоює закон і справедливість. Особливого значення мораль набуває у діяльності юриста та у правоохоронній діяльності.

Морально-психологічні особливості юриста виявляються постійно і скрізь в поведінці, діях і службі як:

- прагнення слідувати вимогам громадянського, патріотичного, професійного, людського обов'язку;
- спрямованість у професійній діяльності на дотримання норм права;
- знання моральних норм, переконаність в їх цінності і необхідності підпорядкування ним своєї особистої поведінки у повсякденному житті і професійній діяльності;
- усвідомлення цінності людини, її прав, інтересів і життя як вищої соціальної і духовної цінності;
- розуміння зв'язку своєї професійної діяльності з питаннями моралі, переконаність в необхідності досягнення не тільки правових, але і високих моральних результатів;
- уміння і прагнення аналізувати моральність своєї професійної поведінки і дій, враховувати їх при вирішенні завдань;

- наявність стійких переконань щодо дотримання моральних вимог і їх дотримання на підставі внутрішніх моральних потреб;
- володіння морально-психологічною стійкістю при впливі чинників, що підштовхують фахівця до порушення моральних і професійних норм;
- уміння зберігати врівноважений, оптимальний, бадьорий морально-психологічний настрій в будь-якій ситуації.

Така моральна поведінка і дії регулюються певною вихованням, психологічною освіченістю, високим рівнем професійної підготовки, сформованістю професійної культури юриста. Всі ці характеристики можна назвати морально-психологічною підготовленістю і виокремити її структуру, до якої входять наступні компоненти: морально-психологічні знання і переконання, морально-психологічні установки і ціннісні орієнтації, моральні уміння та навички, морально-психологічні якості.

Морально-психологічні знання і переконання – це моральний світогляд юриста, що забезпечує розуміння норм моралі і етики професійної поведінки. Вони охоплюють ідей гуманізму, який виступає як загальнолюдський світогляд, і забезпечують розуміння того, що ні мораль, ні гуманізм не обмежують можливості, не «заважають працювати» (як це помилково вважає частина практиків), а, навпаки, – вимагають від фахівця прагнення забезпечувати справедливість і реалізовувати принцип невідворотності покарання. Сформованість знань і переконань забезпечує розуміння того, що мораль не абстрактна, а конкретна, вона у кожній професійній дії, яка повинна бути оцінена і зважена на вагах моралі. Кожен фахівець юридичної галузі повинен усвідомлювати, що юрист – це не людина з кодексом, а людина з совістю.

Морально-психологічні установки і ціннісні орієнтації – компонент, що відображає перетворення моральних знань у особистісну освіту, у внутрішнє ухвалення фахівцем моральних норм, набуття ними особистого сенсу як обов'язкової норми для себе. Це перетворення свідчить про виникнення у свідомості фахівця-юриста моральних орієнтирів-норм, що вказують шлях до вирішення професійних завдань на їх основі. Вони є внутрішніми критері-

ями у вирішенні питань справедливості, належного, допустимого і забороненого, породжують бажання і прагнення (установки) втілювати і дотримуватися їх у професійній діяльності.

Моральні уміння і навички моральної поведінки на службі і в побуті – компонент, який відображає прояв моральних якостей юриста на практиці, у реальних ситуаціях професійної діяльності, що проявляється у відповідних діях і вчинках. Цей компонент морально-психологічної підготовленості не є обов'язковим наслідком перших двох компонентів; його необхідно цілеспрямовано формувати, оскільки практика правоохоронної діяльності вимагає поєднання моральних і процесуальних норм, що вимагає від фахівця не тільки спеціальних умінь, а й відповідних особистісних та інтелектуальних якостей.

Важливе місце у морально-психологічній підготовленості посідають моральні звички – це результат перетворення моральних умінь та навичок в особисту потребу людини; дії, що стали для неї необхідністю, а порушення звички викликає стійкий морально-психологічний дискомфорт. Виникнення певної звички – важливий крок у роботі людини над собою, це своєрідний перехід від внутрішніх бажань, переконань, прагнень до їх реалізації; фахівець починає діяти не за зовнішнім примусом, а за внутрішньою потребою; виконання дії стає для нього приємним, супроводжується відчуттям виконання професійного обов'язку; невиконання приносить засмучення, незадоволення, внутрішні переживання. Моральні звички – важливий крок до моральної культури особистості фахівця юридичної галузі.

Морально-психологічні якості – стійкі особистісні характеристики, які є детермінантами етичної поведінки, що виявляються у діях і вчинках, виборі способів поведінки у реальних умовах професійної діяльності. Вони є інтеграційним результатом сформованості і взаємодії вище розглянутих компонентів морально-психологічної підготовленості юриста і показником її рівня.

Аналіз різних підходів до визначення сутності та структури моральних якостей юриста дозволили нам визначити, що моральні якості – це стійкі індивідуальні риси характеру, що сформовані в

результаті інтеріоризації моральних норм суспільства, які проявляються у вчинках і поведінці працівника у ставленні до себе, інших людей і навколишнього світу у процесі професійної діяльності [1]. Систематизація і конкретизація дозволили об'єднати моральні якості юриста у такі групи: 1) ставлення до Батьківщини: патріотичність, громадянськість; 2) ставлення до суспільства: гуманістичність, принциповість, самовідданість; 3) ставлення до службової діяльності: вірність професійному обов'язку, відповідальність, самовладання, дисциплінованість, сумлінність, цілеспрямованість, наполегливість, толерантність, безкорисливість; 4) ставлення до інших і до себе: відвертість, щирість, правдивість, вихованість, справедливість, чесність, доброзичливість, скромність, великодушність; 5) особистісні якості: почуття власної гідності та честі, емпатійність, чуйність, уважність, самокритичність, здатність до самовиховання, гнучкість у міжособистісних відносинах, врівноваженість, оптимістичність.

У змістовному плані всі згадані компоненти в контексті моральних рис юриста поділяються на чотири групи:

1) загально трудові – вид моральних знань, переконань, навичок, умінь, звичок, установок, ціннісних орієнтації і якостей, що регулюють ставлення людини до праці. Вони визначають відповідальність, працьовитість, сумлінність, активність, самостійність, ініціативність, заповзятливість, діловитість, організованість особистості тощо;

2) професійно-трудова виступають регулятором у діяльності саме фахівця - юриста. Від їх сформованості залежить ступінь його прагнення до справедливості, істини і правди, ставлення до норм закону, принциповості, непідкупності, відданості обов'язку, вірності присязі, непримиренності до правопорушень і правопорушників тощо;

3) загальнолюдські якості регулюють ставлення юриста як фахівця до інших людей як на службі, так і поза нею. Юрист покликаний забезпечувати дотримання і захист основних цінностей суспільства та права громадян. Тому важливим є сформованість поваги до людини; розуміння відчуття їх особистої гідності, праг-

нення захистити честь людини, її права, здоров'я, власності; готовність прийти на допомогу та ін.; а також сформованість таких рис як ввічливість, тактовність і дотримання етики у спілкуванні; культура поведінки в колективі; принциповість і справедливість у вирішенні професійних завдань; вимогливість, гуманність, демократичність, повага прав іншої людини на власну думку, позицію і вибір рішення; чесність та ін.;

4) самооцінка – це відношення юриста до самого себе як до особистості, так і до фахівця. Від неї залежать його самокритичність, самооцінка, вимогливість до себе, прагнення до самовиховання, саморозвитку і самоосвіти, особисті домагання, здорове честолюбство, сумлінність, скромність і ін.

Отже, морально-психологічна підготовленість юриста являє собою складний комплекс особистісних характеристик, які значною мірою визначають не тільки успішність його професійної діяльності, а й дотримання законності в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності). Київ: Знання, 2005. 655 с.